

A Közel-Kelet turisztikailag legvonzóbb országa

KOVÁCS NÓRA*

Jordánia egy csendes sziget a közel-keleti arab világ fel-, fellángoló, változást mégis nehezen hozó miliójében, ahová szívesen utaznak turisták a világ megannyi országából, hogy részesei lehessenek annak a természeti adottságainak, a vörös homokú Wadi Rumnak, a Holt-tenger és a Vörös-tenger nyújtotta élményeknek, vagy csak pusztá látványának. Hogy bejárhassák a kőbe vésett várost, Petrát, és hogy tiszteleguessenek a történelmi és bibliai helyek szelleme előtt. Eközben óhatatlanul részesei lesznek az arab kultúrának és a nép vendégszeretetének, városban, falun, sivatagban egyaránt.

Jordánia neve minden bizonnyal ismerősen cseng a magyarok számára is, ugyanis az utóbbi évek egyik legkedveltebb idegenforgalmi célpontja. A Jordániába utaztató irodák olyan kedvező árral kecsegtetnek, ami jelentősen megingatta az európai, elsősorban a görög és horvát turizmust. Arányaiban összehasonlítva, sokkal kevesebért lehet eljutni e közel-keleti országba repülővel, szállodai elhelyezéssel, mint Görögországba vagy Horvátországba autóbusszal. Sokakban felmerül a kérdés: miért ilyen olcsó? Erre az elsődleges, és talán egyetlen magyarázat az, hogy a Jordán Idegenforgalmi Minisztérium komoly összegekkel támogatja ezeket a magyar irodákat. A látszattal ellentétben a jordán turizmus komoly gondokkal küzd, ezért tesznek meg mindent, hogy újra fellendüljön.

Jordánia idegenforgalma sajnálatos módon kiszolgáltatott a régió instabilitásának, azonban 2003-ban így is a GDP 9,8 százalékát adta. A kilencvenes évek közepén ért véget a libanoni polgárháború, az Öböl-háború és az iraki fenyegetés, valamint az izraeli–palesztin konfliktus is nagyon lassan, de megoldódni látszik, így végre Jordánia ismét vonzóvá válhat turisztikailag. A jordán kormány komoly erőfeszítéseket tesz annak érdekében, hogy az országnak minél nagyobb számú látogatója legyen, mind a környező arab, mind a nyugati országokból.

Mivel minimális tengerparttal és idegenforgalmi létesítménnyel rendelkezik, egyértelműen csak a történelmi és vallástörténeti örökségekre fókuszálhatnak, amikor bemutatják Jordániát a világnak. A nemzetközi idegenforgalmi vásárokon Jordániát békés, nyugatorientált, látnivalókban gazdag országgént mutatják be, mely képes mind a kulturális-történelmi, mind az „egzotikus” igényeket kielégíteni.

Minden látnivaló közül kiemelkedik Petra, a rózsaszín homokkőbe vésett város – amit a világ nyolcadik csodájaként is emlegetnek –, melynek feltárására, rekonstruálására és konzerválására nagy hangsúlyt fektetnek. Azonban nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy rengeteg bibliai vonatkozású emléke is van Jordániának, melyeket a Vatikán is hivatalosan elismer, mint keresztény zarándokhelyeket:

- A Nébó-hegy, ahonnan az Úr megmutatta Mózesnek az ígéret földjét, és ahol a Biblia szerint Mózes meghalt;
- Jézus keresztlőhelye a Jordán-folyó mellett, melyet nemrég tártak fel és 2001-ben nyitottak meg a látogatók előtt;
- Karak, ahol megölték az első keresztény mártírt;

* PhD hallgató

- Anjara, a barlang, ahol Szűz Mária és a gyermek Jézus megálltak útban Galilea felé;
- Khirbat Al Wahadneh, ahol Illés született; és
- Amman, ősi nevén Philadelphia.

Számos egyéb hely van még, melyet a Biblia megemlít. Ilyen például a Holt-tenger, Szodoma és Gomorra, melynek tornyait már feltárták, és Umm Quais – bibliai nevén Gadara –, ahol Keresztelő Szent Jánost lefejezték.

A Holt-tenger nem csak bibliai vonatkozása miatt világhírű. Azon túl, hogy itt a fürdőzés felejthetetlen élményt nyújt, a legnagyobb ásványi anyag koncentrációval rendelkezik a világon. A különösen sós víz 35 különböző ásványt tartalmaz, mint például a magnézium, nátrium, kálium, kalcium, szelén, klór, kén, bróm és mangán. Ezek az ásványok nem csak a kozmetikai termékek fontos alapanyagai, mivel puhítják és táplálják a bőrt, hanem gyógyhatásúak is: fájdalomcsökkentők, és kiválóan alkalmazhatóak az ekcéma, az ízületi fájdalmak, a reuma, a pikkelysömör kezelésére. Ezeket a hatásokat már az ókorban is ismerték; Kleopátra és Salamon király is gyakran jártak a Holt-tengerhez, Kr. u. a 3. században pedig Julius Africanus ezt jegyezte le: „a holt-tengeri fürdőzés gyógyító hatással van mindenkire”.

Azonban a holt-tengeri idegenforgalomra építeni, rövidéletű beruházásnak tűnik: a tenger és az azt körülvevő ökoszisztéma nagy veszélyben van. Míg az 1960-as években a tó felszíne 1000 km² volt, most csak 669 km²; kevesebb, mint 40 év alatt 33 százalékát veszítette el. A probléma növekszik: az utóbbi 15 évben a vízszint kb. 1 méterrel csökkent évente. Ebben az ütemben a Holt-tenger 50 éven belül kiszárad. Ennek két oka van: az egyetlen komoly vízutánpótlásnak, a Jordán-folyó vizének mértéktelen elöntözése, és a foszfát, melyet a Holt-tenger vizéből nyernek ki.

A Holt-tenger megmentésére a hetvenes évek óta vannak próbálkozások, azonban két probléma mindig fennállt: a régió instabilitása és a pénzhiány. Két lehetséges megoldás kínálkozott: egy csővezetékkel összekötni a Holt-tengert a Földközi-tengerrel (Izraelen keresztül), vagy a Vörös-tengerrel (az izraeli–jordán határ mentén). 2002-ben, Johannesburgban, Izrael és Jordánia aláírták a megállapodást annak a vezetéknek a lefektetéséről, mely Aqabából szállítaná a vizet a tóig, azonban ez a terv nagyon lassan valósul meg (jelenleg is folynak a munkálatok), ugyanis a projekt becsült költsége 800 millió USD.

Természetesen más, védelemre szoruló ökoszisztémái is vannak az országnak, melyeket kitüntetett figyelemmel kezelnek. Szerencsére az Idegenforgalmi Minisztériumot és a magánszektor is foglalkoztatja a környezet védelme, hogy megfelelő helyszínt nyújtsanak az ökoturizmusnak, és megóvják az ország biodiverzitását a jövő nemzedékei számára. Jordániában jelenleg 6 nemzeti park található, legtöbbjük Azraq vidékén (leghíresebb a Dana Nemzeti Park) és Wadi Rum sivatagos területén. Mindegyik park nyitva áll a látogatók előtt, kiemelkedő szolgáltatásokat és szálláslehetőségeket nyújtva az ökoturizmus kedvelőinek. Az Idegenforgalmi Minisztérium azonban nem csak az élővilág, hanem a történelmi helyek megóvására is törekszik. Ezzel a kulturális örökség megvédését, nagyobb tiszteletét és az idegenforgalmi értékük növekedését kívánják elérni. Például helyreállították Salt ottomán emlékeit, és a két ősi város, Karak és Madaba kulcsfontosságú történelmi épületeit.

A történelmi emlékek helyreállításával egy időben, Jordánia megpróbált minél többet kihozni kicsinyke, vörös-tengeri partszakaszából, Aqabából. A szállodaállomány

fejlődése a városban egyre több utazásszervezőnek keltette fel az érdeklődését, és helyezte kínálatába Aqabát. A város érintetlen homokos partszakaszokkal, korallzátonyokkal és lélegzetelállító kilátással büszkélkedhet az Aqabai-öbölben. Jordánia legfőbb látóivalói is könnyen megközelíthetőek innen: Petrába 1 óra, Wadi Rumba fél óra, a Holt-tengerhez pedig 3 óra alatt lehet eljutni autóval. Aqabában sok apró iroda áll az ide látogatók rendelkezésére, hogy ezekre a helyekre eljuttassák. A város közkedvelt megállóhely a több országot érintő körutak során is. Ezt elsősorban a földrajzi helyzetének (az öböl 4 ország találkozási pontja: Jordánia, Izrael, Egyiptom és Szaúd-Arábia), és komppolitikájának köszönheti az egyiptomi Sharm el-Sheik-el. Mióta Aqabában létrejött az ASEZ (Aqaba Special Economic Zone – Aqabai Speciális Gazdasági Övezet), és a város vámmentes terület lett, az Öböl-országokból sokan járnak ide bevásárolni.

A látogatók összetétele, és utazásuk célja igen különböző. A palesztinok elsődleges célja elhagyni Izraelt, meglátogatni a családjukat, barátait, akik már áttelepültek Jordániába. Élvezik az otthonuknál nagyobb szabadságot, valamint a jobb bevásárlási lehetőségeket.

A többi arab országból érkezők általában átutazók. Szaúd-Arábiából és az Öböl-országokból sokan Libanon és Szíria hűvösebb hegyvidékein töltik a nyarat, és útközben állnak meg Jordániában. Bejrút éjszakai klubjai és kaszinói pedig a fiatal, egyedülálló férfiakat vonzzák, akik szintén szívesen töltenek Jordániában pár napot. Mások az olcsó, ám kiemelkedő szolgáltatásokat nyújtó jordán magánklinikák miatt érkeznek.

A regionális és globális események hatására csökkent a nyugati turisták száma, azonban ez megteremtett egy „új desztinációt” a szaúd-arábiai és öböl-országokbeli gazdag réteg számára. A nyugati látogatók célja szinte minden esetben Jordánia történelmi és természeti értékeinek megtekintése, amely igen változatos programot nyújt a turistáknak.

A növekedés hirtelen indult meg: 1994 és 1997 között az Észak-Amerikából érkező turisták száma 54 százalékkal, az európaiaké 25 százalékkal, a kelet-ázsiai látogatóké pedig 61 százalékkal emelkedett. A legnagyobb növekedést azonban az Izraelből érkezők száma mutatta. Az izraeliek és a palesztinok, valamint az 1994-es, Izrael és Jordánia közötti békekötés után a Jordániába látogató palesztin arabok száma napjainkra 1250 százalékkal nőtt. A palesztin-áradatot megelőzően a nyugati látogatók az országba érkezők 34 százalékát adták. Ez az arány a továbbiakban is magas maradt; 1995-ben érte el a csúcspontját 38 százalékon, a következő években pedig 36 százalék körül mozgott.

1997-re az idegenforgalom Jordánia második legnagyobb valutaforrása lett, és a GDP 10 százalékát adta. Ez a szám sokkal magasabb, mint a szomszédos Egyiptomé vagy Izraelé. A látványos növekedés láttán egyértelművé vált, hogy a szektort erősíteni kell, és fenn kell tartani a fejlődést, ezért 1998-ban megalapították a Jordan Tourism Board-ot (Jordán Idegenforgalmi Tanácsot), hogy összehangolja a magánszektor és az állami szektor fejlesztési terveit, valamint irányítsa az idegenforgalom fejlődését. Ez a tanács 13 tagból áll: 10 személy a magánszektor képviselője, 3 pedig az állam, beleértve az idegenforgalmi minisztert, aki az elnöki posztot tölti be. A JTB állami, illetve magántőkéből működik: szponzorálja az ország részvételét a különböző nemzetközi idegenforgalmi fórumokon, meghatározza az új piacokat, és nagy hangsúlyt fektet a különböző nyelvű bemutatkozó anyagok, prospektusok kiadására. A következő két évben a Jordániába látogató nyugati turisták száma tovább nőtt, mely elsősorban az újonnan felfedezett piacoknak, Olaszországnak, Dél-Afrikának és Ausztráliának köszönhető.

Érdekes, hogy a nyugati látogatók számának hirtelen emelkedésekor az arab országokból is egyre többen választották Jordániát célul.

1. táblázat. A Jordániába érkezők megoszlása eredet és évek szerinti megoszlásban (ezer fő)

Év	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Összes érkező	857	1073	1102	1127	1256	1357	1426	1477
Amerikából	70	103	108	108	109	123	126	75
Európából	192	255	252	239	219	293	327	207
Kelet-Ázsiából	32	48	49	50	37	54	60	42
Arab országokból	553	567	573	604	772	762	771	963
Izraelből	11	100	121	125	119	125	137	186

Forrás: Ministry of Tourism and Antiquities Stats. Dep.

1999-re Jordánia már jelentős szerepet töltött be a kulturális és vallási idegenforgalmi piacon; kiemelkedő sikerrel vonzotta az európai turistákat is. 2000-ben 327 ezren érkeztek Európából (1998-hoz képest 49 százalékos növekedés), 60 ezren pedig Kelet-Ázsiából (38 százalékos növekedés). Bár 2000-ben Jordánia népszerűsége tovább nőtt, az év utolsó negyedében, a palesztin területeken kiújuló erőszakos cselekmények megtörték ezt a folyamatot. Több utazásszervező törölte az útjait, és a helyi irodák is 85 százalékos visszaesést jeleztek. Az Intifáda hatása erősen érződött: az észak-amerikai turisták száma 40 százalékkal, az európaiaké 30 százalékkal, a kelet-ázsiaiaké pedig 25 százalékkal esett vissza, az előző év ezen szakaszához képest. A 2001. szeptemberi események tovább rontották a helyzetet, átlagosan további 36 százalékkal csökkent a nem arab országokból érkezők száma és 2002-ben újabb csökkenés figyelhető meg. Akik mégis Jordániába utaztak, azt üzleti, nem pedig turisztikai céllal tették. Érdekes azonban, hogy a nagy visszaesés elsősorban az amerikai és európai turistákat érintette. A kiesés a helyi utazásszervezőket is érzékenyen érintette: 2000 és 2002 között körülbelül 40 cég döntött a bezárás mellett.

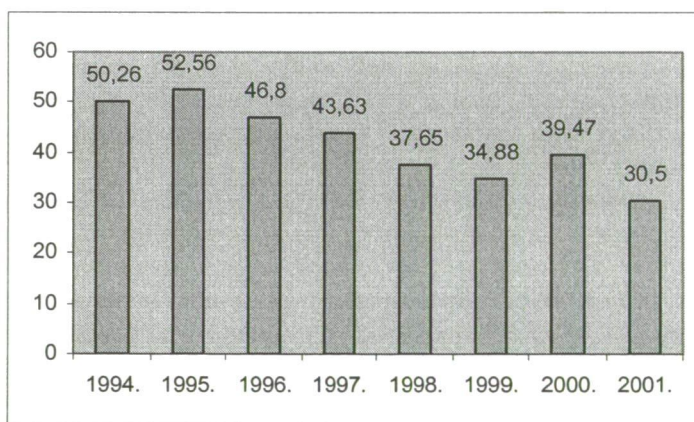
Bár a nyugati piac visszaesett, nem volt minden veszve. Míg 2000-ról 2001-re az amerikai, európai és kelet-ázsiai látogatók száma jelentősen lecsökkent, addig az összerkezők száma tovább növekedett (1 426 000 főről 1 477 000 főre). Ez a növekedés az arab országokból és Izraelből érkezőknek köszönhető. Míg 2000-ben 771 000 arab, és 137 000 izraeli állampolgár érkezett, addig 2001-ben ez a szám 963 000 fő és 186 000 fő. Ennek a fellendülésnek az oka ugyanaz, mint a nyugati turisták számának csökkenésének. Egyrészt, az Izraelben zajló Intifáda-tól sokan szeretnének távol maradni, ezért megy át Jordániába egyre több palesztin, másrészt, a szeptember 11-ei események hatására nehezebbé vált az arab országokból nyugatra utazni, ezért gyors növekedésnek indult a „belső”, arab turizmus, melyhez Jordánia kitűnő célpontot nyújt.

A jelenlegi helyzetet tekintve, Jordániának még sokáig elsősorban az arab országokból érkező látogatók igényeit kell kielégítenie. Az Izrael és Palesztina közötti konfliktus tovább húzódik, az Irak elleni amerikai intervenció pedig még jobban növeli a régió instabilitását, és a veszély érzetét kelti a nyugati turistákban. Az or-

szág egyetlen lehetősége, hogy tovább fejleszti az idegenforgalmi infrastruktúrát, hogy megfelelő kondíciókkal várják a látogatók visszatértét.

A viszonylagos stabilitás a régióban, és az 1995-ben módosított befektetési törvény hatására a kilencvenes években megindult a szállodahálózat kiépítése, melyben elsősorban helyi befektetők vettek részt. A gyors növekedést látva, a következő években egyre több nemzetközi szállodalánc jelentkezett, hogy hotelt nyisson az ország különböző pontjain. Gomba módjára szaporodnak a nagy multinacionális szállodalánccok épületei: a Marriott, a Crown Plaza, a Hyatt, az Intercontinental, és a Mövenpick. 1996 és 2000 között a Jordániában működő szállodák száma 161-ről 277-re emelkedett. Míg a kilencvenes években a kihasználtságuk 50-60 százalékos volt, 2001 végére 30 százalék alá esett, 2002-ben pedig tovább csökkent. A legtöbb szálloda kedvezményesen próbálja értékesíteni kihasználatlan kapacitását, gyakran jelentős, sokszor már nevetségesen nagy engedményeket adva az árból. Még súlyosabb a helyzet Petrában, ahol a turistaforgalom 2000 és 2002 között 70 százalékkal esett vissza, ezért a legtöbb olcsó szállodának be kellett zárnia. 2003-ban 3 újabb nagy szálloda nyílt meg, köztük a legnagyobb az iraki tulajdonú, ötcsillagos Le Royal, Amman központjában. Jelenleg ez Jordánia legmagasabb színvonalú szolgáltatásokat nyújtó szállodája. A többi megkezdett beruházást és építkezést bizonytalan időre felfüggesztették, várva az idegenforgalmi szektor újbóli felvirágzását.

1. ábra. A lefoglalt szállodai szobák számának alakulása (ezer)

Forrás: Ministry of Tourism and Antiquities Stats. Dep.

Jordániába légi úton eljutni nagyon egyszerű. Az ország „nyitott légtér”-politikát folytat, melynek bilaterális alapjai vannak: korlátlan belépést enged azon országok repülőgépeinek, akik ugyanezt nyújtják a nemzeti légitársaságnak, a Royal Jordaniannek (RJ). Ennek eredményeként Jordánia jól ellátott nemzetközi járatokkal. A RJ szintén gyorsan alkalmazkodott a turisták számának gyors növekedéséhez; a kilencvenes évek közepén beindította saját charter-szolgáltatását. Jelenleg a társaság átalakuláson megy keresztül, és partnert keres a növekedés folytatásához.

A RJ leányvállalata, a Royal Wings látja el a belföldi és a regionális piacokat. A legtöbb járatát Amman és Aqaba között üzemelteti, rendszeresen jár Bejrútba és az

egyiptomi Al Areesh-be. Az Intifáda előtt napi rendszerességgel indultak járatai Gázába és Haifába is.

További fejlesztésre van szüksége az ammani Queen Alia repülőtérnek, mely a legforgalmasabb belépési pont az országba. Bár már történtek változtatások, az utazásszervezők sokat panaszkodnak a rossz benyomásra, amit az épület látványa nyújt, és a szolgáltatások lassúságára.

Míg Jordánia jó helyzetben van, ha légi közlekedésről van szó, a szárazföldről már nem lehet ugyanezt elmondani. Az egyetlen, monopolhelyzetben lévő buszszolgáltató a Jordan Express Travel and Tourism (JETT), magántulajdonban van. A JETT látja el a távolsági buszforgalmat és az utazási irodák is csak tőlük tudnak bérelni autóbuszokat. Mint minden monopolhelyzetű cégnél, itt is sok a reklamáció az alacsony szintű szolgáltatás miatt. A nagyobb szállodák ezt úgy próbálják elkerülni, hogy saját buszokat üzemeltetnek a reptér és a hotel között.

Az idegenforgalom a befektetések terén is nagy szerepet játszik. A legnagyobb befektető a Zara Investment Holding Company, melynek 6 ötcsigas szálloda van a tulajdonában, például az aqabai, a petrai és a holt-tengeri Mövenpick hotelek, a Hyatt és az Intercontinental Ammanban. A második legnagyobb helyi befektető az Arab International Hotels Company, melyhez az Amman Marriott és a Petra Marriott tartozik. Az AIHC újabb Marriott hoteleket készül nyitni Aqabában, a Holt-tengernél és a Jordánvölgyben.

Jordánia legnagyobb, kizárólag turisztikai befektetése az 550 millió dolláros Tala Bay Project, melybe a Jordan Projects for Tourism Development fogott bele. Két fő részvényese az egyiptomi Orascom Corporation és a jordán Zara Investment Holding Company. Ez az üdülőkompexum Aqabától 14 km-re délre, egy eddig érintetlen tengerparton épül, és a régió legnagyobb idegenforgalmi, minden igényt kielégítő létesítménye lesz, ha elkészül. A Tala Bay szinte egy önálló város lesz, saját kikötővel, golfpályákkal, számos kikapcsolódási és szórakozási lehetőséget nyújtva az ide érkezőknek. A több, mint 5000 szállodai szoba a luxus minőségűtől a villákon át panziókig, különböző szinteken nyújt majd szolgáltatásokat.

A fentiekből jól látható, hogy Jordánia mindennel rendelkezik, amire egy országnak szüksége lehet, ha világhírű turistaparadicsom kíván lenni, még ha a regionális problémák be is árnyékolják. Olyan kulturális örökséggel, tájakkal és tengerparttal rendelkezik, ami kitűnő alapot nyújt a sikerhez. A kormány sem veszíti szem elől az idegenforgalmat, hisz látja, hogy a legnagyobb bevételi forrása lehet az országnak, ezért igyekszik minden segítséget megadni a további fejlesztéséhez. Mindenesetre az bizonyos, hogy aki egyszer meglátogatta a Közel-Kelet e gyöngyszemét, elfelejt minden, a régió helyzetéből adódó negatívumot, és mindig vágyoni fog vissza, ahogyan Arábiai Lawrence is tette élete végéig.

Irodalom

Letöltve a Department of Statistics honlapjáról 2004. 06. 10-én www.dos.gov.jo

Letöltve a Ministry of Tourism and Antiquities honlapjáról 2004. 06. 09-én www.mota.gov.jo

Letöltve a Ministry of Foreign Affairs honlapjáról 2004. 06. 10-én www.mfa.gov.jo

Letöltve a Jordan Tourism Board honlapjáról 2004. 06. 08-án www.see-jordan.com

Letöltve a National Information System honlapjáról 2004. 06. 10-én www.nis.jo